

ΑΙ ΩΡΙΓΕΝΙΣΤΙΚΑΙ ΕΡΙΔΕΣ(*)

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

Ὁ τρόπος τῆς μεταφράσεως ταύτης καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἱερωνύμου ὡς Ὁριγενιστοῦ δυσηρέστησε τοὺς ἐν Ρώμῃ φίλους αὐτοῦ, τὸν Εὐσέβιον ἐκ Κρεμώνης, τὸν Παμμάχιον καὶ τὸν Ὁκεανόν. Οἱ δύο τελευταῖοι, ἐκθέσαντες δι' Ἐπιστολῆς¹⁴⁵ εἰς τὸν Ἱερώνυμον τὰ γενόμενα, ἐζήτησαν ἀπ' αὐτὸν μίαν νέαν καὶ ἀθθεντικὴν μετάφρασιν τοῦ «Περὶ Ἀρχῶν», ἡ ὁποία καὶ τοῖς ἀπεστάλη, πιθανῶς τὸ 399, ὁμοῦ μετὰ δύο Ἐπιστολῶν, τῆς μιᾶς¹⁴⁶ πρὸς αὐτοὺς καὶ τῆς ἑτέρας¹⁴⁷ διὰ τὸν Ρουφίνον. Ἡ πρὸς τὸν Ρουφίνον Ἐπιστολή, ἣτις ἦτο ἡπίου μᾶλλον χαρακτήρου, κατεκρατήθη ὑπὸ τῶν ἐν Ρώμῃ φίλων τοῦ Ἱερωνύμου, ὁ δὲ Ρουφίνος ἔμαθε τὰς σκέψεις τοῦ Ἱερωνύμου ἐκ τῆς ἄλλης Ἐπιστολῆς, ἣτις εἶχεν αὐστηροτέραν μορφήν. Ὁ Ρουφίνος τὸ 400 ἀνεχώρησε δι' Ἀκηλυτᾶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ Πάπας Σιρίκιος¹⁴⁸, ὅστις ἦτο μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ Ρουφίνου καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Ἀναστάσιος (399 - 402). Οἱ φίλοι τοῦ Ἱερωνύμου εὗρον τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον ὅπως ζητήσουν ἀπὸ τὸν νέον Πάπαν τὴν καταδίκην τοῦ Ὁριγένους καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὅπως καὶ τοῦ Ρουφίνου.

Ἐπὶ τῆς καθόλου στάσεως τοῦ Ἀναστασίου ἐπέδρασε καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλεῖσα Ἐπιστολή τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου¹⁴⁹, περὶ τὸ 400, δι' ἧς ὁ τελευταῖος παλινωδήσας ἐπετίθετο κατὰ τοῦ Ὁριγένους καὶ τῶν Ὁριγενιστῶν καὶ ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιον, ὅπως ταχθῆ μετὰ τὸ μέρος αὐτοῦ.

Τοῦ Ἀναστασίου σώζονται τρεῖς Ἐπιστολαί, σχετικαὶ πρὸς τὸν Ὁριγενισμόν, γραφεῖσαι τὸ 400, α) πρὸς τὸν Σιμπλικιανόν, Ἐπίσκοπον Μιλάνου, β) πρὸς τὸν διάδοχόν του Βενέριον, Ἐπίσκοπον Μιλάνου καὶ γ) πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην¹⁵⁰.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 44 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

145. Ἐπ. 83, ΜΑΠ 22, 743.

146. Ἐπ. 84, ΜΑΠ 22, 743 - 752. Ἡ Ἐπιστολή αὕτη εἶναι γνωστὴ ὡς Ἀπολογία πρὸς Παμμάχιον.

147. Ἐπ. 81, ΜΑΠ 22, 735 - 6.

148. Τὸ 398 κατὰ τοὺς Ἐπισκοπικούς καταλόγους τοῦ καθ. Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 743.

149. Ἐπ. 88. 95, ΜΑΠ 22, 755 - 6, 772 - 4. Ἀναστασίου, Ἐπ. εἰς Σιμπλικιανόν, ΜΑΠ 20, 73 - 76.

150. Ἡ πρώτη καὶ τρίτη εὗρισκονται ἐν ΜΑΠ 20, 73 - 76. 68 - 73. 21, 627 -

Εἰς τὴν πρὸς Σιμπλικιανὸν Ἐπιστολὴν ὁ Ἀναστάσιος καταδικάζει τὸν Ὠριγένη καὶ τὰς βλασφημίας αὐτοῦ, εἰς δὲ τὴν πρὸς Ἰωάννην Ἐπιστολὴν τοῦ ἀνήγγειλεν, ὅτι καὶ ἡ Πολιτεία θὰ ἀπηγόρευε τὴν χρῆσιν τῶν βιβλίων τοῦ Ὠριγένους.

Κατὰ τοῦ Ρουφίνου ὁ Ἀναστάσιος δὲν φαίνεται νὰ ἔλαβεν ἀπόφασίν τινα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ρουφίνος εἶχεν ἀρκετοὺς φίλους ἐκ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόσμου τῆς Ρώμης, τὸν Ἐπίσκοπον Ἀκηλυίας Χρωμάτιον καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην, ὅστις καὶ εἰς Ἐπιστολὴν τοῦ ¹⁵¹ πρὸς Ἀναστάσιον ὑπεστήριξε τὸν φίλον του, καὶ εἰς τὸ ὅτι ὁ Ρουφίνος ὑπέβαλε τὴν «Ἀπολογία πρὸς τὸν Πάπαν Ἀναστάσιον» ¹⁵² τὸ 400, ἐν ἣ ὑπερημύνητο τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ καὶ ἐξέθετε τοὺς λόγους καὶ τὸν τρόπον τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἐρμηγείας τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους. Εἰς τὴν πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἱεροσολύμων Ἐπιστολὴν τοῦ ὁ Ἀναστάσιος ἐδέχτο τὸν Ὠριγένη ὡς αἱρετικὸν συγγραφεὰ καὶ ὀλέθριον, τὸ μεταφραστικὸν ὅμως ἔργον τοῦ Ρουφίνου τὸ ἐθεώρει ὡς προσωπικὴν του μᾶλλον ὑπόθεσιν καὶ ἄφηγεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ κρίνῃ αὐτόν ¹⁵³.

Ὁ προσωπικὸς καὶ ὁ διὰ συγγραμμάτων ἀγὼν μεταξὺ Ρουφίνου καὶ Ἱερωνύμου ἐσυνεχίζετο. Ὁ Ρουφίνος ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν «Ἀπολογία πρὸς Παμμάχιον» τοῦ Ἱερωνύμου, συνέγραψε τὸ 401 τὴν «Ἀπολογία ἐναντι τοῦ Ἱερωνύμου» ¹⁵⁴, *Apoloogia in Hieronymum* ἢ *Apoloogia ad Apronianum*, ἐκ τοῦ προσώπου εἰς δὲ τὴν ἀπέστειλεν, εἰς δύο βιβλία. Εἰς τὴν Ἀπολογία ταύτην ὁ Ρουφίνος ἀπελογεῖτο τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ, ἀπῆντα εἰς τὰς ἐναντίον του κατηγορίας τοῦ Ἱερωνύμου καὶ ἔθιγε τὸν τρόπον τῆς μεταφράσεως τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους. Κατόπιν, ἐπιτεθέμενος κατὰ τοῦ Ἱερωνύμου, ἐξέθετε τὰς σχέσεις τοῦ τελευταίου πρὸς τοὺς θύραθεν συγγραφεῖς καὶ πρὸς τὸν Ὠριγένη, τὰ σχετικὰ πρὸς τὸν χαρακτῆρά του καὶ πρὸς τὸ ἔργον τῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου.

Εἰς τὴν Ἀπολογία ταύτην τοῦ Ρουφίνου, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον ἐπληροφορήθη ἐκ τῶν φίλων του τῆς Ἰταλίας, ἀπῆντησεν ὁ Ἱερωνύμος εἰς ὕφος ὀριμυτατόν, διὰ τῆς «Ἀπολογίας κατὰ τῶν βιβλίων τοῦ Ρου-

632. Ἡ δὲ δευτέρα ἐξεδόθη ὑπὸ Van den Gheyn, *Revue d'Histoire et de Littérature Religieuses*, IV (1899) 1-2. Ἴδε καὶ F. C a y r é, *Patrologie et Histoire de la Théologie*, 4 Paris, Rome, 1915, tome A', livre II., 504. A. d'A l e s, op. cit., III, 1229-1230.

151. Ἀναστασίου, Ἐπ. I., πρὸς Ἰωάννην Ἱεροσολύμων, ΜΑΠ 20, 68-73.

152. ΜΑΠ 21, 623-8.

153. ΜΑΠ 21, 627.

154. ΜΑΠ 21, 541-624 καὶ Ἀγγλικὴ μετάφρασις μετὰ τῶν ἀπαντήσεων τοῦ Ἱερωνύμου καὶ ἄλλων συγγραμμάτων τοῦ Ρουφίνου, ἐν *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers...*, Second Series, v. III, Oxford, New York, 1892.

φίνου», «*Apoloogia adversus libros Rufini libri duo ἢ Contra Rufinum*», εἰς δύο βιβλία, (401)¹⁵⁵. Ὁ Ρουφῖνος εἰς τὴν Ἀπολογίαὶν ταύτην ἀπήντησε διὰ μιᾶς Ἐπιστολῆς, ἣτις ἀπωλέσθη. Ὁ Ἱερώνυμος εἰς τὴν Ἐπιστολήν ταύτην ἔγραψε τὴν τρίτην Ἀπολογίαὶν (402)¹⁵⁶, «βιβλίον τρίτον ἢ τελευταία ἀπάντησις κατὰ τῶν γραφέντων ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου», *Liber Tertius seu ultima responsio adversus Scripta Rufini*.

Ὁ Ρουφῖνος δίδων τόπον εἰς τὴν ὀργὴν δὲν ἀπήντησε πλέον εἰς τὰς κατηγορίας τοῦ Ἱερωνύμου. Ἀπέθανε τὸ 410. Ὁ Ἱερώνυμος ὁμοίως¹⁵⁷, ὅστις παραλλήλως διεδραμάτιζε σπουδαιότατον ρόλον Ἀντιωριγενιστοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐσυνέχιζε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ρουφίνου, χρησιμοποιοῦν πλέον ὑβριστικὰς ἐκφράσεις κατὰ τοῦ παλαιοῦ φίλου του.

3. Αἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ ΚΠόλει Ἐριδες.

Ἐνῶ ἐφαίνετο ὅτι εἶχον καταπαύσει αἱ Ὡριγενιστικαὶ Ἐριδες ἐν Παλαιστίνῃ, διὰ τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως τοῦ ἱ. Ἐπιφανίου καὶ τῆς συμφορῆσεως τῶν ὑπὸ τὸν Ἱερώνυμον μοναχῶν μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῶν καὶ ἐσυνεχίζοντο αἱ διενέξεις μόνον εἰς τὴν Δύσιν μὲ τὴν ἐκεῖσε ἔλευσιν τοῦ Ρουφίνου καὶ τοὺς προσωπικοὺς μᾶλλον διαξισμοὺς μεταξὺ τῆς παρατάξεως τοῦ Ἱερωνύμου καὶ αὐτοῦ, αἴφνης εἰς τὴν Ἀνατολήν ἐνεφανίσθη ὡς ὑπέρμαχος τῶν Ἀντιωριγενιστῶν ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, ὅστις προηγουμένως εἶχεν ἐκδηλωθῆ κατ' αὐτῶν¹⁵⁸.

Ὁ Θεόφιλος διὰ τῆς στροφῆς του διαδραματίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν Ὡριγενιστικῶν Ἐρίδων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐὰν ὁ ἱ. Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Ἱερώνυμος ἀγωνίζονται, κατὰ τὰ ἀντιλήψεις των, πρὸς διαφύλαξιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὁ Θεόφιλος χρησιμοποιοεῖ μᾶλλον τὸν Ὡριγενισμόν ὡς ἐν μέσον, τοὺς δὲ συμμαχήσαντας πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιον, Ἱερώνυμον καὶ ἄλλους, ὡς ὄργανα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ προσωπικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐπιδιώξεων καὶ συμφερόντων.

Οἱ μοναχοὶ τῆς Σκήτεως, ἐξερεθισθέντες ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε στάσεως

155. ΜΑΠ 23, 397 - 456.

156. ΜΑΠ 23, 457 - 492.

157. Κατὰ τῶν Ὡριγενιστῶν ἔγραψε καὶ ὁ ἱ. Αὐγουστίνος, *Ad Orosium contra Priscillianistas et Origenistas*, ΜΑΠ 42, 669 - 678.

158. Σωκράτους, E. I, VI, 7, ΜΕΠ 67, I 684 - 8. Σωζομενοῦ, E. I, VIII 11, ΜΕΠ 67, 1544 - 5. Ὁ Θεόφιλος διὰ τὴν ἀστάθειαν τοῦ φρονήματός του ἐκαλεῖτο «Ἀμφαλλάξ». Παλλαδίου, Διάλογος, 6, Coleman - Norton, σ. 34. Ἠγάπα τὰ χρήματα καὶ τὰ ἐξώδευε διὰ τὰ κτίρη μεγάλα κτίρια, ἐξ οὗ καὶ «λιθομανής», «χρυσολάτρης». «Λιθομανία τις αὐτὸν Φαραώνιος ἔχει εἰς οἰκοδομήματα». Αὐτόθι. Σωκράτους, E. I, VI, 7 ΜΕΠ 67, 685. Ἴδε καὶ Χρ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, σ. 232. Γενικά περὶ τοῦ Θεοφίλου, σ. 230 - 254.

τοῦ Θεοφίλου, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 399 Πασχαλίου τοῦ Ἐπιστολῆς¹⁵⁹, καταλιπόντες τὰ μοναστήριά των κατῆλθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μὲ διαθήσεις ἡμιστὰ ἀγαθὰς κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῶν. Οὗτος φοβηθεὶς τὴν ζωὴν του προσεπάθησε διὰ κολακείας νὰ τοὺς καθησυχάσῃ καὶ τοὺς εἶπεν: «Οὕτως ὑμᾶς εἶδον, ὡς Θεοῦ πρόσωπον». Ἐκεῖνοι ἐζήτησαν εἰς ἀπάντησιν ὅπως ἀναθεματίσῃ τὰ βιβλία τοῦ Ὠριγένους.

«Ἄλλ' εἰ ἀληθεύεις, ἔφασαν, ὅτι τὸ Θεοῦ πρόσωπόν ἐστιν ὡς καὶ τὸ ἡμέτερον, ἀναθεματίσων τὰ Ὠριγένους βιβλία». Ὁ Θεόφιλος συμμορφωθείς τοὺς λέγει: «καὶ γὰρ ἐγὼ ἀπεχθῶς ἔχω πρὸς τὰ Ὠριγένους βιβλία, καὶ μέμφομαι τοὺς δεχομένους αὐτά».

Καὶ ἕτερον γεγονός ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς καθόλου στάσεως τοῦ Θεοφίλου καὶ τὸν ἔκαμε νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Ὠριγένους καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ. Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ τὸν Πρεσβύτερον Ἰσίδωρον «ξενοδόχον Ἀλεξανδρείας»¹⁶⁰, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀναθέσει προηγουμένως πολλὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀποστολάς. Τοῦτον προσεπάθησεν ὅπως κατὰ τὸ ἔτος 398 ἀναβιβάσῃ ἀντὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν θρόνον τῆς ΚΠόλεως, ἀλλ' ἀπέτυχεν¹⁶¹. Ὁ Ἰσίδωρος, δεχθεὶς μίαν δωρεάν, διέθεσε τὰ χρήματα εἰς τοὺς πενομένους καὶ τὰς χήρας καὶ τὰ ἀπέκρουεν ἀπὸ τοῦ Θεοφίλου, ὅστις ἀσφαλῶς θὰ τὰ ἐξώδευεν εἰς τὰ ἔργα ἐξωραϊστικά. Ὁ Θεόφιλος ἐπληροφορήθη τὴν πράξιν ταύτην τοῦ «ξενοδόχου» ἀπὸ τοὺς κατασκόπους αὐτοῦ καὶ τὸν κατηγορήσεν ἐπὶ Συνόδου δι' ἁμαρτημα διαπραχθὲν πρὸ 18 ἐτῶν. Ὁ Ἰσίδωρος ἀπελογήθη, ἀλλ' ἔκρινε φρόνιμον ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἐρμῶν¹⁶², εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, πλησίον τῶν Μακρῶν Ἀδελφῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμοναστῶν του.

Οἱ Μακροὶ Ἀδελφοὶ ἦσαν ὁ Διόσκορος, ὁ Ἀμμώνιος, ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Εὐθύμιος καὶ ἐκαλοῦντο οὕτω διὰ τὸ ὕψος αὐτῶν¹⁶³. Ἦσαν εὐφήμως γνωστοὶ διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν προσήλωσίν των εἰς τὸν Ὠριγένη. Ὁ Θεόφιλος ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐγγυὺς Ἐπισκόπους κατὰ τῶν μοναχῶν τού-

159. Σωκράτους, αὐτόθι. Σωζομενοῦ, αὐτόθι. Κασσιανοῦ, *Collationes*, X, 2, ΜΑΠ 49, 820-3.

160. Παλλαδίου, *Διάλογος*, 6, Coleman - Norton, p. 35.

161. Σωκράτους, E. I., VI, 2, ΜΕΠ 67, 664. Σωζομενοῦ, E. I., VIII, 2, ΜΕΠ 67, 1517. Ὁ Θεόφιλος ἔτρεφεν ἔκτοτε ἄσπονδον μίσος κατὰ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου καὶ ἐπεζητεῖ εὐκαιρίας διὰ νὰ τὸν καταπολεμήσῃ.

162. Παλλαδίου, *Διάλογος*, 6, Coleman - Norton, σ. 35-37. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Σωζομενὸς ἐκθέτουν κατὰ διάφορον τρόπον τὰ γεγονότα. Σωκράτους, E. I., VI, 7, ΜΕΠ 67, 681-8. Σωζομενοῦ, E. I., VIII, 12, ΜΕΠ 67, 1545-9. Ἴδε καὶ Β. Στεφανίδου. Ἱστορικαὶ διορθώσεις εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ Σωκράτους, Ἐπιτηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ΚΣΤ' (1956) 121.

163. Σωκράτους, αὐτόθι. Σωζομενοῦ, E. I., VI, 30, ΜΕΠ 67, 1381-8.

των καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τοῦς Ὡριγενιστάς ὅπως ἀπομακρυνθοῦν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐρήμου. Τότε, πολλοὶ ἐκ τῶν μοναχῶν, μεταξὺ τούτων καὶ ὁ Ἀμμώνιος, κατήλθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ νὰ μάθουν τὴν αἰτίαν τῆς καταδίκης ταύτης καὶ μεσιτεύσουν ὑπὲρ τῶν καταδικωμένων. Ὁ Θεόφιλος τοῦς μετεχειρίσθη σκαιῶς. Ρίψας δὲ τὸ ὠμόφορόν του ἐπὶ τοῦ Ἀμμωνίου καὶ τύψας αὐτὸν τοῦ εἶπεν: «Αἰρετικέ, ἀναθεμάτισον Ὡριγένην»¹⁶⁴.

Διὰ πρώτην φοράν ὁ Θεόφιλος ἐξεδήλου τόσον σαφῶς καὶ ἐμφανῶς τὰ αἰσθήματά του κατὰ τῶν μοναχῶν τῆς Νιτρίας καὶ τοῦ Ὡριγένους καὶ ἐτάσσετο ἀναφανδὸν μὲ τὴν μερίδα τῶν Ἀντιωριγενιστῶν¹⁶⁵. Δὲν ἐσταμάτησεν ὁμως μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Συνεκάλεσε μίαν Σύνοδον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (400)¹⁶⁶, ἣτις κατεδίκασε τὸ πρόσωπον καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ὡριγένους, ὡς περιέχοντα κακοδοξίας, καὶ κατήρησεν ἓνα κατάλογον αὐτῶν. Ἀπεκήρυξε τοῦς ὁπαδοὺς τοῦ Ὡριγένους καὶ ἰδίως τοῦς τρεῖς Μακροῦς Ἀδελφούς, τὸν Ἀμμώνιον, τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Εὐθύμιον. Ἐχων δύναμιν στρατιωτικὴν μεθ' ἑαυτοῦ, κληρικούς τινας καὶ πλῆθος μοναχῶν, ἔλαβε τὴν ἄγουσαν εἰς Νιτρίαν. Καθ' ὁδόν, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐρμούπολιν, οἱ ἀκόλουθοί του κατεβίβασαν τοῦ θρόνου καὶ ἐκάκωσαν τὸν Ἐπίσκοπον Διόσκορον, ὅστις εἶχε προετοιμασθῆ ἵνα ἐπισήμως ὑποδεχθῆ τὸν πάπαν Θεόφιλον. Κατόπιν ἦλθον εἰς τὴν Νιτρίαν διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν ὑπολοίπων τριῶν Ἀδελφῶν, οἵτινες πληροφορηθέντες τὰ συμβαίοντα, ἐκρύβησαν ἐντὸς φρέατος. Οἱ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Θεοφίλου μὴ εὐρόντες τούτους κατέκαυσαν τὰ βιβλία καὶ τὰς μοναχικὰς αὐτῶν ἐγκαταστάσεις¹⁶⁷. Ὁ Θεόφιλος εἰς τὴν Νιτρίαν συνεκάλεσε καὶ μίαν ἑτέραν Σύνοδον¹⁶⁸, ἐνθα ἀνεγνώσθησαν τὰ βιβλία τοῦ Ὡριγένους καὶ ἐξηνέχθησαν ἐξ αὐτῶν κακοδοξίατινές.

Ὁ Θεόφιλος, μετὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Παραλλήλως ἔγραψεν εἰς διαφόρους Ἐπισκόπους, ἀποστείλας τὸ Συνοδικὸν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Συνόδου¹⁶⁹ εἰς τὸν Πάπαν Ἀναστάσιον,

164. Παλλαδίου, Διάλογος, 6, Coleman-Norton, σ. 37 - 38.

165. L. Duchesne. ἔνθ' ἀν., III, 56 - 57. Χρ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀν., σ. 247.

166. Παλλαδίου, Διάλογος, 7, Coleman-Norton, σ. 38 - 39. Σωκράτους, E. I., VI, 10 ΜΕΠ 67, 696. Σωζομενοῦ, E. I., VIII, 14, ΜΕΠ 67, 1552. Mansi, C. C., III, 973 - 986.

167. Παλλαδίου, Διάλογος, αὐτόθι. Σωκράτους, E. I., VI, 7, ΜΕΠ 67, 688. Β. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀν., σ. 121.

168. Εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Mansi τίθενται δύο Σύνοδοι, αἵτινες συνεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου διὰ τὸν Ὡριγενισμόν τὸ ἔτος 399. Αὐτόθι. Ὁ Duchesne δέχεται τὴν β' Σύνοδον συγκληθεῖσαν ἐν Νιτρίᾳ, αὐτ., III, 57. Τὴν Σύνοδον ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Θεόφιλος, πβ. Ἱερωνύμου, Ἐπ. 92, 1, ΜΑΠ 22, 760 - 2.

169. Τοῦτο διέσωσεν ὁ Ἱερώνυμος εἰς Λατινικὴν μετάφρασιν. Ἐπ., 92, ΜΑΠ 22, 758 - 769. Mansi, C. C., III, 981 - 6. Καὶ ἄλλας Ἐπιστολάς τοῦ Θεοφίλου εἰς

τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Παλαιστίνης καὶ τὸν ἱ. Ἐπιφάνιον, δι' οὗ ἐξήτει τὴν σύγκλησιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐκείνων Συνόδων διὰ τὴν καταδίκην τοῦ Ὠριγένους. Ὁ Ἀναστάσιος, καθὼς εἶδομεν, συμφωνήσας μετὰ τοῦ Θεοφίλου, κατεδίκασε τὸν Ὠριγένη ¹⁷⁰.

Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Παλαιστίνης, εἰς τὴν ἀπάντησίν των ¹⁷¹, ἦτις χαρακτηρίζεται ὡς «συγκατάθεσις ψυχρὰ καὶ ἀξιοπρεπής» ¹⁷², ἤρουντο τὴν ὑπαρξίν ἐν Παλαιστίνῃ τῶν ψευδοδιδασκαλιῶν, ὁποίας περιελάμβανεν ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφίλου καὶ ἔλεγον εἰς τὸ τέλος, ὅτι οὐδόλως θὰ δεχθῶν εἰς τοὺς μὴ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν εὐρισκομένους. Οὐδεμία ὁμως νύξις ἐγένετο περὶ τῆς καταδίκης τοῦ Ὠριγένους. Ἐκ τῶν Ἐπισκόπων Παλαιστίνης, ὁ Λύδδης Διονύσιος εἰς προσωπικὴν αὐτοῦ Ἐπιστολὴν ¹⁷³, συνετάσσετο μετὰ τοῦ Θεοφίλου καὶ ἀπεκάλει τὸν Ὠριγένη «διδάσκαλον καὶ πατέρα τοῦ Ἀρείου».

Ἀφ' ἐτέρου, μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ Ἐπιφανίου ἀπὸ τὴν στροφὴν τοῦ Θεοφίλου καὶ τὴν ἐξέφραζεν εἰς τὰς Ἐπιστολάς αὐτοῦ. Κατὰ τρόπον ἀνέλπιστον, ὁ Θεοφίλος, λόγῳ τῆς θέσεώς του ὡς Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, θὰ ἐνίσχυε κατὰ πολὺ τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ὠριγένους, ὡς ἐξετίθεντο αὐταὶ εἰς τὰ συγγράμματά του. Ὁ Ἐπιφάνιος συνεκάλεσε, τῇ προτροπῇ τοῦ Θεοφίλου, Σύνοδον ἐν Κύπρῳ ¹⁷⁴, πιθανῶς τὸ 400, δι' ἧς ἀπαγορεύει μὲν τοῦ ἀναγινώσκειν τὰ Ὠριγένους βιβλία». Τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης τὰ ἀπέστειλεν εἰς διαφόρους Ἐπισκόπους καὶ εἰς τὸν ΚΠόλεως Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ζητῶν ἀπὸ αὐτὸν «ἀπέχεσθαι...

Λατινικὴν μετάφρασιν διέσωσεν ὁ Ἰερώνυμος εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Ἐπιστολῶν του. Ἐπ. 87, 92, 96, 98, 100. Ἴδε καὶ B. Altaner, ἐνθ' ἄν., σ. 240. Ἰουστινιανοῦ, Λόγος κατὰ Ὠριγένους, ΜΕΠ 86, 969 - 971. Ἔργα Θεοφίλου, ΜΕΠ 65, 29 - 68. Γενναδίου Μασσαλίας, Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis, ΜΑΠ 58, 1077 - 8.

170. Καὶ εἰς τεμάχιον διασωθείσης Ἐπιστολῆς τοῦ Θεοφίλου λέγονται τὰ ἐξῆς: «οὐκοῦν ἀναθεματίζοντες τὸν Ὠριγένην καὶ τοὺς ἄλλους αἰρετικούς, ὥσπερ ἡμεῖς, καὶ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἀγίας Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος, ἐκ παλαιότερων ἀγωνισμάτων ἐνδοξος στρατηγὸς ἐπισήμου λαοῦ χειροτονηθεὶς, φ καὶ πάσα των μακαρίων κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων ἔπεται σύνοδος, ἀποδεχομένη τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας, τοῦ ἀσεβοῦς τὴν ψῆφον». Ἰουστινιανοῦ, Λόγος κατὰ Ὠριγένους ΜΕΠ 86, 967.

171. Τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην διέσωσεν ὁ Ἰερώνυμος, Ἐπ., 93, ΜΑΠ 22, 769 - 771.

172. G. Fritz, ἐνθ' ἄν., σ. 1572.

173. Ἰερωνύμου, Ἐπ., 94, ΜΑΠ 22, 771 - 2.

174. Mansi, C. C., III, 1019 - 1022. Σωκράτους, E. I., VI, 10, ΜΕΠ 67, 693 - 6. Σωζομενοῦ, E. I., VIII, 14. ΜΕΠ 67, 1552 - 3. Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 122. Κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Β. Στεφανίδην, ὁ Σωκράτης ἐσφαλμένως «δέδεχθη, ὅτι προηγουμένως συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου σύνοδος ἐν Κύπρῳ κατὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ὠριγένους καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐνφ' οὐ συνέβη τὸ ἀντίθετον». Αὐτόθι. Μετὰ τοῦ Σωκράτους συμφωνεῖ καὶ ὁ Σωζομενός.

τῶν Ὠριγενείων ἀναγνωσμάτων». Τοιοῦτοτρόπως, διὰ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ Ἐπιφανίου, κατεβάλλετο μία προσπάθεια ἐντάξεως καὶ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου, τοῦ πρώτου ἐν Ἀνατολῇ Ἐπισκόπου, εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ὠριγένους ἀγῶνα. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὅστις ἐδέχετο τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τοῦ Ὠριγένους, δὲν ἀπήντησεν εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Ἐπιφανίου.

Ὁ Θεόφιλος κατεφέρετο κατὰ τοῦ Ὠριγένους, τῶν διδασκαλιῶν καὶ τῶν δπαδῶν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς Πασχαλίους αὐτοῦ Ἐπιστολάς τῶν ἐτῶν 401, 402 καὶ 404, τὰς ὁποίας διέσωσεν ὁ Ἱερώνυμος εἰς μετάφρασιν Λατινικὴν¹⁷⁵.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Μακροὶ Ἀδελφοὶ καὶ ὁ Πρεσβύτερος Ἰσιδώρος, ὁμοῦ μετὰ πολλῶν μοναχῶν ἐκ τοῦ ὄρους τῆς Νιτρίας, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομείνωσι τὰς δηρώσεις καὶ τὴν καταδίωξιν, ἐγκατέλειψαν τὰς ἤδη καταστραφείσας μοναχικὰς αὐτῶν ἐγκαταστάσεις καὶ ἦλθον κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Παλαιστίνην. Κατὰ τὸν Παλλάδιον οἱ καταφυγόντες εἰς Παλαιστίνην ἦσαν περὶ τοὺς τριακοσίους, ἐνῶ κατὰ τὸν Σωζομένον περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα¹⁷⁶. Ἐκ τούτων πενήκοντα περίπου, μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασαν εἰς τὴν ΚΠολιν (401), διὰ νὰ ἀπευθυνθοῦν εἰς τὸν ἔχοντα τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ πρὸς τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν ἀρχήν. Οἱ ὑπόλοιποι θὰ παρέμειναν εἰς τὴν Παλαιστίνην ἢ θὰ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Αἴγυπτον¹⁷⁷. Κατὰ τὸν Σωκράτη, «οὐκ εἰς μακρὸν δὲ οἱ ἀπὸ τῆς ἐρήμου μοναχοὶ ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπολιν ἔρχονται ἅμα Διοσκόρῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀδελφοῖς. Συνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰσιδώρος...»¹⁷⁸. Τὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Σωζομένος¹⁷⁹. Ὁ Ἱστορικὸς Duchesne, στηριζόμενος ἐπὶ μιᾷς Ἐπιστολῆς τοῦ Θεοφίλου πρὸς τὸν ἱ. Ἐπιφάνιον (401 ἢ 402), ἔνθα ὁ Θεόφιλος ἑνομάζει ὡς ἀρχηγοὺς τῶν εἰς τὴν ΚΠολιν καταφυγόντων μοναχῶν τοὺς Μακροὺς Ἀδελφοὺς Ἀμμώνιον, Εὐσέβιον καὶ Εὐθύμιον, ἀρνεῖται τὴν ταυτόσημον ἔλευσιν καὶ τῶν ἄλλω δύο: τοῦ Πρεσβυτέρου Ἰσιδώρου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἐρμοιπόλεως Διοσκόρου εἰς ΚΠολιν¹⁸⁰. Πιθανὴν

175. Ἐπ., 96, 98, 100. ΜΑΠ 22, 773 - 790, 792 - 812, 813 - 828.

176. Παλλάδιου, Διάλογος, 7, Coleman - Norton, σ. 39. Σωζομενοῦ, Ε. Ι., VIII, 13, ΜΕΠ 67, 1549.

177. Παλλάδιου, Αὐτ., 40. Σωκράτους, Ε. Ι., VI, 9, ΜΕΠ 67, 693. Σωζομενοῦ, Ε. Ι., VIII, 13, ΜΕΠ 67, 1549.

178. Σωκράτους, Ε. Ι., VI, 9, ΜΕΠ 66, 692.

179. Σωζομενοῦ, αὐτόθι.

180. Τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Θεοφίλου διέσωσεν εἰς Λατινικὴν μετάφρασιν ὁ Ἱερώνυμος, Ἐπ., 90, ΜΑΠ 22, 756-7. L. Duchesne, ἔνθ' ἀν., III, 59, ὑπόσημ. 3, σ. 83, ὑπόσημ. 1. Ὁ καθηγητὴς κ. Β. Στεφανίδης εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ Ἱστορίαν συμφωνεῖ μᾶλλον μετὰ τοῦ Σωκράτους, σ. 189. Εἰς τὴν μελέτην του ὁμοῦ «Ἱστορικαὶ διορθώσεις εἰς τὴν Ε. Ι. τοῦ Σωκράτους» ἐκθέτει ἀμφοτέρως τὰς ἀπόψεις καὶ δὲν ἐκφράζει τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ γνώμη. Ἐνθ' ἀν., σ. 121 - 2.

καθυστέρησιν τοῦ Διοσκόρου εἶναι δυνατόν νὰ ἐνίδωμεν εἰς τὰ χωρία τοῦ Παλλαδίου: «Καὶ πρῶτον μὲν τὸν τούτων ἀδελφὸν Διοσκόρον, ἅγιον ἐπίσκοπον ὄντα τοῦ ὄρους, κελεύει—ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος—τοῦ θρόνου ριφῆναι, συρέντα δι' οἰκητῶν Αἰθιοπίων... Ἐπὶ τούτοις διαπυρωθεὶς ὁ Θεόφιλος εἶργει καὶ τὸν ἀδελφὸν τῶν μοναχῶν τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, Διοσκόρον τὸν ἐπίσκοπον γεγηρακότα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ¹⁸¹».

Ὁ Παλλάδιος μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρίων παρεμβάλλει τὰ μέχρι τοῦδε ἐξιστορηθέντα περὶ τῶν Μακρῶν Ἀδελφῶν καὶ τὰ τῆς προσφυγῆς τούτων εἰς τὸν ΚΠόλεως Ἰωάννην. Πάντως, οὕτως ἢ ἄλλως ἅπαντες, μετὰ τοῦ Πρεσβυτέρου Ἰσιδώρου, ἦλθον εἰς τὴν ΚΠολιν.

Ὁ Ἐπίσκοπος ΚΠόλεως Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐδέχθη τοὺς εἰς αὐτὸν καταφυγόντας μοναχοὺς πατρικῶς, οὐχὶ ὄμως εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν, καὶ τοὺς ἐγκατέστησεν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστασίας. Τὸν διακανονισμόν τοῦτον προέτειναν καὶ ἐδέχθησαν οἱ ἐν ΚΠόλει τότε, δι' ἰδίους λόγους, εὐρισκόμενοι κληρικοὶ τοῦ Θεοφίλου. Ὁ Χρυσόστομος ἔγραψε πρὸς τὸν Θεόφιλον, μεσιτεύων ὑπὲρ τῶν Μακρῶν Ἀδελφῶν. «Ταύτην μοι παράσχου τὴν χάριν ὡς τέκνω σῶ καὶ ἀδελφῶ, ἐναγκαλισάμενος τοὺς ἄνδρας»¹⁸². Ὁ Θεόφιλος δὲν ἀπήντησεν. Ἀπέστειλεν ὄμως ἑτέρους μοναχοὺς εἰς ΚΠολιν διὰ νὰ κατηγορήσωσι τῶν Μακρῶν Ἀδελφῶν παρὰ τῇ πολιτικῇ ἀρχῇ. Τότε καὶ οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐκδιωχθέντες μοναχοὶ ἐπέδωκαν εἰς τὸν Ἰωάννην λιβέλλους κατὰ τοῦ Θεοφίλου. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἐνώπιον τούτων γράφει ἐτέραν Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Θεόφιλον.

«Εἰς τοσοῦτον ἠλάθησαν λύπης οἱ ἄνδρες, ὡς καὶ ἐγγράφως σου κατηγορεῖν· λοιπὸν τὸ δοκοῦν σοι ἀντίγραψον· οὐ γὰρ ἀνέχονται μου ἀποστῆναι τοῦ στρατοπέδου».

Ὁ Θεόφιλος, πιστεύσας εἰς ἀδεσπότους φήμας, ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἐδέχθη εἰς κοινωνίαν τοὺς Μακροὺς Ἀδελφούς, ἀπήντησεν εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὡς ἑξῆς: «Οἶμαι μὲν σε μὴ ἀγνοεῖν τὸ διάταγμα τῶν κανόνων τῶν ἐν Νικαίᾳ, ὅπου θεσπίζουσιν «ἐπίσκοπον ὑπερόριον μὴ κρίνειν δίκην»· εἰ δὲ ἀγνοεῖς, μαθὼν ἀπόσχου τῶν κατ' ἐμοῦ λιβέλλων. Εἰ γὰρ καὶ δέοι με κριθῆναι, παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ οὐ παρὰ σου ἀφεστωτος ἐβδομηκονταπέντε ἡμερῶν ὁδόν»¹⁸³.

Ὁ ἱ. Χρυσόστομος κατέβαλε μίαν ὑστάτην προσπάθειαν ὅπως συμφιλίωσῃ τὰς ἐν ΚΠόλει δύο ἀντιμαχομένας παρατάξεις τῶν ἐξ Ἀλεξανδρείας

181. Παλλαδίου, Διάλογος, 7, Coleman - Norton, σ. 39, 42.

182. Παλλαδίου, Διάλογος, 7, Coleman - Norton, σ. 41.

183. Παλλαδίου, Διάλογος, 7, Coleman - Norton, σ. 42. Σωκράτους, Ε. Ι., VI, 9, ΜΕΠ 67, 692 - 3. Σωζομενοῦ, Ε. Ι., VIII, 14, ΜΕΠ 67, 1952 - 3.

μοναχῶν. Μὴ ἐπιτυχὸν τούτου, ἐθεώρησε τὸ ζήτημα λήξαν¹⁸⁴. Πιθανῶς αἱ διενέξεις νὰ ἐτεροματίζοντο ἐὰν δὲν συνέβαινον γεγονότα τινὰ καὶ δὲν παρένβαινον καὶ ἕτεροι παράγοντες.

Οἱ τῆς παρατάξεως τῶν μοναχῶν τῆς Νιτρίας κατώρθωσαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μετὰ τῆς βασιλίσσης Εὐδοξίας καὶ ἐπέτυχον δύο τινὰ ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς: α) τὴν κλήσιν τοῦ Θεοφίλου εἰς ΚΠολιν ὡς ὑποδίκου διὰ νὰ δικασθῆ ἐν Συνόδῳ ὑπὸ τοῦ ΚΠόλεως Ἰωάννου, καὶ β) τὴν φυλάκισιν τῶν ἐν ΚΠόλει εὐρισκομένων μοναχῶν τοῦ Θεοφίλου μέχρι τῆς δίκης αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἐλεύσει τοῦ Θεοφίλου εἰς τὴν Βασιλεύουσαν.

«Ὡστε τὸν μὲν Θεόφιλον, παραστάντια διὰ τοῦ μαγίστρου καὶ ἔκοντα καὶ ἄκοντα, δοῦναι δίκην ἐπὶ Ἰωάννου· τοὺς δὲ Θεοφίλου μοναχοὺς ἢ συστήναι ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασιν, οἷς κατηγορήσαν τῶν ἁγίων γερόντων, ἢ τὰ τῶν συκοφαντῶν ὑφίστασθαι».

Τοὺς μοναχοὺς τοῦ Θεοφίλου ἐνέκλεισαν εἰς τὴν Προικόνησον. Ὁ δὲ ἀξιωματικὸς Ἐλάφιος ἐστάλη εἰς Ἀλεξάνδρειαν διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ΚΠολιν τὸν Θεόφιλον¹⁸⁵.

Ὁ Θεόφιλος ἔκρινε καλὸν νὰ ἀναβάλλῃ ἐπ' ὀλίγον τὴν ἀναχώρησίν του. Ἐγραψε παραλλήλως πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον καὶ τὸν παρώτρυνεν ὅπως ἔλθῃ εἰς ΚΠολιν διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν Ὠριγενισμόν καὶ ἐλέγξῃ τὸν φιλικῶς πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο διακείμενον Ἐπίσκοπον Ἰωάννην. Ὁ ἱ. Ἐπιφάνιος, παρὰ τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας του, ἀνέλαβε τὸ ταξίδιον τοῦτο διὰ τὴν Βασιλεύουσαν πρὸς καταπολέμησιν τῶν αἰρέσεων (402 ἢ 403).

«Μετ' οὐ πολὺ ἐκ τῆς Κύπρου ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν πάλιν ἔρχεται ταῖς ὑποθήκαις Θεοφίλου πεισθεῖς, ἐπικομιζόμενος ἐν ταύτῳ τὰ κηθαιρετικά τῶν Ὠριγένους βιβλίων, δι' ὧν οὐκ αὐτὸν Ὠριγένην ἀκοινώνητον εἶναι ἀπέφηεν, ἀλλὰ τὰ βιβλία μόνον διέβαλλεν»¹⁸⁶.

Ἐξελθὼν παρὰ τὸ Ἐβδομον, προέβη εἰς χειροτονίαν Διακόνου¹⁸⁷. Εἰς

184. Παλλαδίου, Διάλογος, 8, Coleman - Norton, σ. 43.

185. Παλλαδίου, Διάλογος, 8, Coleman - Norton, σ. 42 κ. ἑξ. Περὶ τῆς συγκλήσεως τιαύτης Συνόδου κατὰ τῶν σκευαριῶν τοῦ Θεοφίλου καὶ ὑπὲρ τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλοῦν καὶ οἱ Ἱστορικοὶ Σωκράτης καὶ Σωζομενός.

«Καὶ πολλοὶ μὲν τοῦ Κλήρου, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει κατὰ τὰ βασίλεια μέγιστον ἰσχύοντες, καιρὸν εὐρηκέναι λογιλοζόμενοι καθ' ὃν Ἰωάννην ἀμύνονται, μεγίστην ἐν τῇ Κωνσταντινῶν πόλει σύνοδον γενέσθαι παρεσκευάζον, τοῦτο μὲν δι' ἐπιστολῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἀγράφως διαπεμπόμενοι». Σωκράτους, Ε. I, VI, 10, ΜΕΠ 67, 696. Σωζομενοῦ, Ε. I, VIII, 14, ΜΕΠ 67, 1552.

186. Σωκράτους, Ε. I, VI, 12, ΜΕΠ 67, 700 - 1. Σωζομενοῦ, Ε, I, VIII, 14, ΜΕΠ 67, 1552 - 3. Κ. Δυοβουνιώτου, Συμμετοχὴ τοῦ Κωνσταντίας Ἐπιφανίου εἰς τὴν καταδίκην τοῦ ΚΠόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ΕΕΒΣ Γ' (1926) 67 - 84. B. Eberhard, Die Betheilung des Eriphanus am Streite über Origenes, Trier, 1859.

187. Ὁ ἀείμνηστος Κ. Δυοβουνιώτης προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ ἀνακριβῆ τὴν εἶδησιν ταύτην τοῦ Σωκράτους, Αὐτ., σ. 71 - 72 καὶ ὑπόσημ. 2.

τὴν ΚΠολιν δὲν ἐδέχθη τὴν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ἰωάννου προσφερθεῖσαν φιλοξενίαν καὶ κατέλυσεν εἰς ἰδιαιτέραν μονήν. Ὡς ὄρον ἐκκλησιαστικῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ΚΠόλεως ἔθεσε τὴν ἐκδίωξιν τῶν περὶ τὸν Διόσκορον ἐκ τῆς Πόλεως καὶ τὴν καταδίκην τῶν ἔργων τοῦ Ὁριγένους. Τὴν αὐτὴν καταδίκην ἐζήτηι καὶ ἀπὸ τοὺς παρεπιδημοῦντας Ἐπισκόπους, τοὺς ὁποίους καὶ συνεκάλει ἰδιαιτέρως. Ὁρισμένοι ἐξ αὐτῶν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, προσυπέγραφον, ἄλλοι δ' ὁμως ἤρνούντο νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ὑποδείξεις του. Τέλος, ὁ Ἐπιφάνιος ἔμελλε κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας ἐν τῷ ἱ. Ναῶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων «διαβαλεῖν μὲν τὰ Ὁριγένους βιβλία, ἀποκηρῦξει δὲ τοὺς περὶ τὸν Διόσκορον, καὶ διασύραι Ἰωάννην, ὡς καὶ αὐτὸν ἐκείνοις τιθέμενον». Ὁ Ἰωάννης πρὸ αὐτῶν ἀπέστειλε τὸν ἀρχιδιάκονόν του Σεραπίωνα, ὅστις καὶ τοῦ εἶπε:

«Παρὰ κανόνας πράττεις πολλὰ ὃ Ἐπιφάνιε· πρῶτον μὲν χειροτονίαν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμὲ ἐκκλησίαις ποιησάμενος· εἶθ' ὅτι μὴ προταγείς παρ' ἐμοῦ, ἐν αὐταῖς ἐλειτούργησας, οἰκεία ἀθθεντία χρησάμενος. Πάλιν τε αὐτόθι προτραπείς παρητήσω, καὶ νῦν αὖθις ἐπιτρέπεις σαυτῷ. Φύλαξαι οὖν, μὴ ταραχῆς ἐν τῷ λαῷ διαγενομένης, τὸν ἐκ ταύτης κίνδυνον ἀναδέξῃ καὶ αὐτός».

Ὁ Ἐπιφάνιος τότε ἐγκατέλειψε τὸν ἀγῶνα. Ἀνεχώρησε διὰ πλοίου διὰ τὴν Κύπρον καὶ καθ' ὁδὸν ἀπέθανεν¹⁸⁸.

Ἦτο ἡ δευτέρα φορὰ, καθ' ἣν ὁ Ἐπιφάνιος, προκειμένου νὰ καταπολεμήσῃ τὸν Ὁριγενισμόν, προέβαιεν εἰς πράξεις ἀντικανονικάς. Ἐπανάλαβεν εἰς τὴν ΚΠολιν ὅσα εἶχε διαπραξεί προηγουμένως εἰς τὴν Παλαιστίνην κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων Ἰωάννου. Ἡ ἀνάμιξις του εἰς τὰ σχέδια τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου καὶ ὁ κατὰ τοῦ ΚΠόλεως Ἰωάννου ἄδικος ἀγὼν του συνέτεινον κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐν ΚΠόλει ἐχθρικῶς πρὸς τὸν οἰκεῖον Ἐπίσκοπον διακειμένων καὶ τῆς θέσεως τοῦ Θεοφίλου. Κατὰ τὰς πληροφορίες τῶν Ἱστορικῶν Σωκράτους καὶ Σωζομενοῦ, τόσον ἐν τῇ Συνόδῳ ἐν Κύπρῳ ὅσον καὶ μετέπειτα ὁ Ἐπιφάνιος ἐξεδηλώθη ὑπὲρ τῆς καταδίκης τῶν ἔργων τοῦ Ὁριγένους, οὐχὶ δὲ τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Εἰς τὰ ἔργα του καταφέρεται κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ὁριγένους, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει αἰρετικόν.

Συμφώνως πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ὁ Θεόφιλος ἐφθασεν εἰς ΚΠολιν¹⁸⁹, ὅπου εἶχον συναθροισθῆ καὶ ἄλλοι Ἐπίσκοποι, σταλέντες εἴτε

188. Σωκράτους, Ε. Ι., VI, 12, 14, ΜΕΠ 67, 700-1, 705-8. Σωζομενοῦ, Ε.Ι., VIII, 14, 15, ΜΕΠ 67, 1552-6.

189. Κατὰ τὸν Σωζομενὸν ὁ Θεόφιλος ἐταξίδευσεν εἰς ΚΠολιν διὰ ξηρᾶς. «Αὐτὸς δὲ περὶς ἐποιεῖτο τὴν πορείαν». Ε. Ι., VIII, 14, ΜΕΠ 67, 1552. Κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, παρὰ Παλλαδίῳ, ὁ Θεόφιλος διήλθε

ὑπ' αὐτοῦ εἶτε καὶ ἐλθόντες τῇ προσκλήσει τοῦ Αὐτοκράτορος. Εἰς τὸν λιμένα τὸν ὑπεδέχθησαν οἱ ναῦται τῶν Ἀλεξανδρινῶν σιτοφόρων πλοίων. Ἐξελθὼν εἰς τὴν ΚΠολιν δὲν ἐπεσκέφθη τὸν Ἰωάννην, ὅστις εἶχεν ἐτοιμάσει κατάλυμα δι' αὐτόν, οὔτε καὶ τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Παρέμεινε εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Πλακιδιανῶν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς του προσεπάθησε μὲ παντοῖα μέσα νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ΚΠόλεως Ἰωάννου, νὰ στρέψῃ μὲ τὸ μέρος του τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ χρημάτων ὅσους ἠδύνατο¹⁹⁰.

Ἐκ τοῦ ἀνακτόρου τῶν Πλακιδιανῶν, ὅπερ εἶχε γίνεи κέντρον διαβουλιῶν, «ἀνεκινοῦντο κατὰ Ἰωάννου κατηγορίαι πολλαί· καὶ οὐκέτι μὲν τῶν ᾠριγένους βιβλίων μνεία τις ἦν· ἐπὶ ἐτέρας δὲ ἀτόπους κατηγορίας ἐτρέποντο»¹⁹¹.

Μετ' ὀλιγοήμερον ἐνταῦθα διαμονὴν ὁ Θεόφιλος, μετὰ τῶν Ἐπισκόπων τῆς παρατάξεώς του, διεπέρασεν εἰς τὴν Χαλκηδόνα καὶ διέμεινε παρὰ τὴν Δρῦν, εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ρουφίνου, ὅπου ὑπῆρχον ἀνάκτορα καὶ ὁ ναὸς τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (Ἀποστολεῖον)¹⁹².

Ἡ κανονικὴ αἰτία τῆς προσκλήσεως τοῦ Θεοφίλου εἰς τὴν ΚΠολιν ἐξηκολούθει νὰ ἰσχύῃ. Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶχεν ἔλθει διὰ νὰ δώσῃ λόγον ἐν Συνόδῳ προεδρευομένῃ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὰς διὰ λιβέλλων κατ' αὐτοῦ προσαφθείσας ὑπὸ τῶν ἐκ Νιτρίας μοναχῶν (ᾠριγενιστῶν) καὶ ἄλλας κατηγορίας. Ὁ Ἰωάννης παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅπως μεταβαίνων εἰς Χαλκηδόνα ἐπιληφθῇ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Οὗτος ὁμως ἠθέλησεν εἰρηνικῶς νὰ λύσῃ τὰς ὑφισταμένας διαφορὰς.

καὶ ἐκ τῆς Λυκίας. Διάλογος, 8, Goleman - Norton, σ. 49. Πιθανὸν ὁ Θεόφιλος νὰ συνεδύασεν ἀμφότερα τὰ μέσα μεταφορᾶς καὶ ἐκ τῆς Λυκίας νὰ διῆλθε περὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Duchesne δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην ταύτην. Ἐνθ' ἀν., III, 86 ὑποσημ. 1.

190. Παλλαδίου, Διάλογος, 8, Coleman - Norton. 42 κ. ἐξ. Σωκράτους, E. I. VI, 15, MEI 67, 708 - 712. Δυστυχῶς εἰς τὴν ΚΠολιν ὑπῆρχον ἀρκετοὶ δυσηρεστημένοι κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δράσεως, τοῦ ἀκεραίου του, χαρκατῆρος καὶ τῶν ἀναμορφωτικῶν αὐτοῦ ἔργων. Εἰς αὐτοὺς συμπεριλαμβάνονται ὁ Ἐπίσκοπος Βεροῦσας Ἀκάκιος, Γαβάλων Σευρητιανὸς καὶ Πτολεμαῖδος Ἀντίοχος, ὁ μοναχὸς Ἰσαάκιος ὁ Συρίσκος, δύο ἢ τρεῖς ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως, αἱ ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ γυναικῶν τρεῖς, ἡ Μάρσα, Καστρικία καὶ Εὐγραφία καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα Εὐδοξία. Παλλαδίου, Διάλογος, 8, Coleman - Norton, σ. 42 - 51. Σωκράτους, E. I., VI, 15, MEI 67, 708, 712. Σωζομενοῦ, E. I., VIII, 16, 17, MEI 67, 1557 - 1561. Δ. Σ. Μπαλάνου, ἐνθ' ἀν., σ. 350 - 1.

191. Σωκράτους, E. I., VI, 15. MEI 67, 709.

192. Παλλαδίου, Διάλογος, 8, Coleman - Norton, σ. 47. Σωζομενοῦ, E. I., VIII, 17, MEI 67, 1560. R. Janin, Constantinople Byzantine, Paris, 1950. R. Janin, La Géographie Ecclésiastique de l'Empire Byzantin. Première partie: Le Siège de Constantinople et le Patriarcat Oecuménique, t. III: Les Églises et les Monastères, Paris, 1953.

«'Αλλ' ἡμεῖς καὶ τοὺς νόμους τῶν πατέρων εἰδότες, καὶ τὸν ἄνδρα αἰδούμενοι καὶ τιμῶντες, καὶ αὐτοῦ δὲ τὰ γράμματα ἔχοντες τὰ δηλοῦντα μὴ δεῖν ὑπεροχίους ἔλθεσθαι τὰς δίκας, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὰ τῶν ἐπαρχιῶν γυμνάζεσθαι, οὐ κατεδεξάμεθα δικάσαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς παρητησάμεθα τῆς σφοδρότητος»¹⁹³.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀρνηθεὶς νὰ προστῆ τοιοῦτου συμβουλίου, προσπέγραψε τὴν καταδίκην του¹⁹⁴. Ὁ Θεόφιλος τότε, ἐπωφεληθεὶς τῶν περιστάσεων καὶ τῆς δυσσεφεκείας πολλῶν ἐν ΚΠόλει παραγόντων κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, ἔδωκε νέαν τροπὴν εἰς τὴν ὄλην ὑπόθεσιν. Πρωτοστατούντων αὐτοῦ καὶ τῶν σημειωθέντων ἐχθρῶν τοῦ Χρυσοστόμου Ἐπισκόπων, συνεκλήθη ἡ παρὰ τὴν Δρῦν Σύνοδος (403), ἐνθα ἐκλήθη ὡς ὑπόδικος ὁ ἱ. Χρυσόστομος. Ἀνεγνώσθη ὁλόκληρος κατάλογος κατηγοριῶν κατ' αὐτοῦ¹⁹⁵. Ἐμμέσως μόνον κατηγορήθη ὁ ΚΠόλεως Ἰωάννης ἐπὶ Ὁριγενισμῶ, ὡς συνεργαζόμενος καὶ βοηθῶν τοὺς Ὁριγενιστὰς καὶ καταπολεμῶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν¹⁹⁶. Ἄλλωστε πρὸ τῆς τοιαύτης τροπῆς τῶν πραγμάτων οὐδεμία ἀνάγκη ὑπῆρχε διὰ τὸν Θεόφιλον ὅπως χρησιμοποιήσῃ κατὰ τοῦ Ἰωάννου τὰς ἐπὶ Ὁριγενισμῶ αἰτιάσεις. Ὁ Θεόφιλος εἰς τὴν παρὰ τὴν Δρῦν Σύνοδον κατώρθωσε νὰ δικάσῃ, καταδικάσῃ καὶ ἐξορίσῃ τὸν Χρυσόστομον¹⁹⁷. Κατὰ τὸν Σωζομενόν, ὁ Θεόφιλος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρὰ τὴν Δρῦν Συνόδου, συνεχώρησε τοὺς Μακροὺς Ἀδελφοὺς καὶ τοὺς ἄλλους μοναχοὺς, ζητήσαντας συγγνώμην, καὶ συνδιηλλάγῃ μετ' αὐτῶν¹⁹⁸. Ἐξ αὐτῶν οἱ δύο, ὁ Διόσκορος καὶ ὁ Ἀμμώνιος ἀπέθανον εἰς τὴν ΚΠολιν. Ὁ Διόσκορος ἀπέθανε πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου καὶ ἔταφη πρὸ τῆς πύλης μαρτυρίου γυναικὸς μάρτυρος, κατὰ τὸν Παλλάδιον, καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ μάρτυρος Μωκίου, κατὰ τὸν Σωζομενόν. Πιθανὸν νὰ μετεφέρθη μετέπειτα ἐνταῦθα¹⁹⁹. Ὁ δὲ Ἀμμώνιος ἀπέθανε διαρκούσης τῆς παρὰ

193. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἐπ. πρὸς Ἰννοκέντιον, ΜΕΠ 52, 531. Β. Τζωρτζιάτου, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ, Ἀθήναι, 1952.

194. I. Duchesne, ἐνθ' ἀν., III, 88.

195. Ἴδε ταύτας παρὰ Φωτίου, Μυριόβιβλος, 59 «Σύνοδος ἡ κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου παρανόμως συστάσα», ΜΕΠ 103, 105 - 113. Παλλάδιου, Διάλογος, 8, Coileman Norton, σ. 42 - 51.

196. Φωτίου, αὐτόθι.

197. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, σ. 190. Δὲν εἰσέρχομαι εἰς τὴν περιαιρέω ἐξέτασιν τοῦ Χρυσοστομικοῦ θεάματος, καθόσον τὸ θέμα τοῦτο ὑπεκφεύγει τῶν ὁρίων τῆς παρουσίας μελέτης.

198. Σωζομενοῦ, E. I., VIII, 17, ΜΕΠ 67, 1560.

199. Παλλάδιου, Διάλογος, 17 Coileman-Norton, σ. 103, 105. Σωζομενοῦ, E. I., αὐτόθι. Κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Σωκράτους «Διόσκορος δὲ εἰς τῶν Μακρῶν, ὁ τῆς Ἐρμουπόλεως ἐπίσκοπος, ὀλίγον ὑστερον μετὰ τὴν Θεοφίλου φυγὴν ἐτελεύτησε, καὶ

τὴν Δρῦν Συνόδου καὶ ἐτάφη ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν Ἀποστόλων²⁰⁰.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου καὶ τὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν ἔξορίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ λαὸς τῆς ΚΠόλεως ἐξηγήθη κατὰ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ Χρυσοστομικοῦ δράματος καὶ ἰδίως τοῦ Θεοφίλου²⁰¹. Τότε ὁ τελευταῖος, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου Ἐπισκόπων καὶ ἄλλων Κληρικῶν, ἕως δὲ καὶ τῶν Μοναχῶν, ἀνεχώρησε διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν²⁰², ὁπόθεν καὶ ἐσυνέχισε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ Ὡριγένους καὶ τῶν Ὡριγενιστῶν εἶχε μετατραπῆ εἰς προσωπικὴν πολεμικὴν κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου ΚΠόλεως Ἰωάννου, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἔτρεφεν ἄσπονδον μῖσος. Πρὸς εἰρωνεῖαν τῆς τύχης, ἐπιστρέψας εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἤρχισε πάλιν, ὡς καὶ πρότερον, νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν μελέτην τῶν ἔργων τοῦ Ὡριγένους.

«Ἐρωτηθεὶς οὖν ὑπὸ τινος, πῶς ἂ — βιβλία — ἀπεκήρυξε, ταῦτα ἀσπάζεται πάλιν, ταῦτα ἀπεκρίνατο· τὰ Ὡριγένους ἔοικε βιβλία λειμῶνι πάντων ἀνθέων. Εἴ τι οὖν ἐν αὐτοῖς ἐφεύρω καλόν, τοῦτο δρέπομαι, εἰ δὲ τί μοι ἀκανθῶδες φανείη, τοῦτο ὡς κεντοῦν ὑπερβαίνω»²⁰³.

(Συνεχίζεται)

ταφῆς ἠξιώθη λαμπρᾶς, ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐν τῇ Δρῦι κηδευθεὶς, ἐνθα διὰ Ἰωάννην γέγονεν ἡ σύνοδος». Ε. Ι., VI, 17, ΜΕΠ 67, 716. Ἴδε καὶ L. Duchesne, ἐνθ' ἄν., III, 93 ὑπόσημ. 1. Β. Στεφανίδου, Ἱστορικαὶ διορθώσεις εἰς τὴν Ε. Ι. τοῦ Σωκράτους, ἐνθ', ἄν., σ. 124-5.

200. Παλλαδίου, Διάλογος, 17, Coleman - Norton, σ. 103, 105. Σωζομενοῦ, Ε. Ι. VIII, 17, ΜΕΠ 67, 1560.

201. Ὁ καθηγητῆς ἀρχιμ. κ. Παρθένιος Πολάκης πολὺ ὀρθῶς ἀποκαλεῖ τὸν Θεόφιλον «πρωταγωνιστὴν τοῦ φρικτοῦ δράματος». Ἱστορικαὶ Προϋποθέσεις τοῦ Πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου ΚΠλεως, ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας» ΚΓ' (1952), Ἀθῆναι, 1953, σ. 89. Ἀγγιάλου Βασίλειου, Περὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀθῆναι, 1902, σ. 65.

202. Παλλαδίου, Διάλογος, 9, Coleman - Norton, σ. 51. Σωκράτους, Ε. Ι., VI, 17, ΜΕΠ 67, 716. Σωζομενοῦ, Ε. Ι., VIII, 19, ΜΕΠ 67, 1565.

203. Σωκράτους, Ε. Ι., VI, 17, ΜΕΠ 67, 716.